

Der er derfor al mulig Grund til at henlede Opmærksomheden paa en saa god geografisk-statistisk og økonomisk-geografisk Bog som Hr. Schönebecks, der, for at bruge et almindeligt Udtryk, der ikke desto mindre er korrekt, har været tiltrængt blandt de mange Danske, for hvem Sibirien har staaet som Operationsfelt.

Forfatteren er en god Pædagog, Stoffet er lagt godt til Rette, og det er navnlig givet i en saa behagelig og let læselig Form, at Læseren faar Lyst til at følge Forf. i hans Tanker og paa hans Rejser igennem de umaadelige Landstrækninger, hvis Udstrækning kun den forstaaer, der har færdedes i lignende udenfor det lille Evropa. I det første Afsnit »Sibirien fra Toget« paa den store sibiriske Bane, faar man foruden god Rejseanvisning tillige straks en Oversigt over det store, ensformige Land. Ensformigt er det, enten lutter Slette eller Urskov, Tajga, eller Bjærgland Øst for Bajkalsøen, eller frossen Tundra i Nord. Derefter følger 36 Kapitler, der for sig behandler specielle Emner. Vi skal blot nævne Historie, Forviste, Natur, Klima, Sibirien som Koloni, Russere i Sibirien. Befolkning, Indvandring og Kolonisation, Samfærdsel, Handelsformer, Erhvervs livet med dets mange Grene, Samfundsliv og Institutioner, Danske i Sibirien, Dagligt Liv i den sibiriske Smaaby o. s. v. Alle disse Afsnit er ladet med en Mængde positive Oplysninger af baade praktisk og videnskabelig Værdi, selv om Værket, der omfatter 399 Sider stort Oktav, er holdt i populær, eller bedre, populærvidenskabelig Form.

Sibirien vil under ordnede Forhold afgive en vid og udbytterig Arbejdsmark. For blot at nævne noget: Landbruget med Smørekporten og Skovbruget. Sibirien har over en halv Milliard ha. Skov, medens til Sammenligning f. Eks. Sverrig har c. 21 Millioner ha. Skovland. Men Skovene enten røgtes slet eller slet ikke, og Skovbrande er almindelige, Hornkvæget er ret betydeligt, der skal saaledes være 7—8 Millioner Stk. Hornkvæg; men dette Tal kan udvides ganske betydeligt, og Racerne trænger til Forbedring. Svineavl, Faare- og Gedeavl er ogsaa i Fremskridt og kan faa en Fremtid for sig, ligesom Produkterne af disse Dyr: Smør, Ost, Uld og Flæsk vil kunne hæves til en stor Eksportartikel.

Paa Metaller og Mineralier er Sibirien rig; de vigtigste er Guld, Jærn og Kul, og deraf er vel nok de to sidste de væsentligste; men Ulykken er, at de fleste Lejer ligger langt borte fra Banen og

de sejlbare Floder. Og her rører vi just ved Hovedvanskeligheden: Manglen paa Baner, Flodregulering og Kanalisering. Den sibiriske Længdebane har ganske vist livet stærkt op i Sibiriens Økonomi; men den forslaar kun lidt til Eksploitationen. Floder, ogsaa sejlbare, er der ganske vist en Del af, men sammenlign paa Kortet f. Eks. Evropa med Sibirien, og man vil se, at der slet ikke er saa rigeligt endda med Vandløb. Mange Egne lider endog af Mangel paa Vand. Som Kraftkilde ejer Landet en stor uudnyttet Energi i Floderne; men disse venter ogsaa paa at blive brugt. Den elektriske Kraft fra disse vilde sikkert kunne drive baade Baner, Miner og Fabriker. Om alle disse økonomiske Forhold giver Forfatteren ikke alene et stort Antal Fakta, men ræsonnerer tillige over dem paa en meget tilforladelig Maade.

Udenfor det rent Økonomiske giver Forfatteren i flere Afsnit en udmærket Karakteristik af Russeren, hans Liv og Færden og hele Maade at tage Tingene paa. Forfatterens Vandringer i Storbyen Irkutsk og hans Skildringer af Livet i Smaabyen er meget underholdende og træffende. Ogsaa Forbindelsen med det tilgrænsende Kina gøres til Genstand for Undersøgelse.

Det kan paa det bedste anbefales Danske at læse Hr. Schönebecks Bog, der baade er underholdende og belærende. Uden at skjule Russernes daarligere Sider, giver den sikkert et upartisk Billede af Forhold og Tilstande, som de var før Verdenskrigen, og da Menneskers Liv og Færden er afhængig af de givne geografiske Forhold, vil Bogen i det væsentlige være lige saa god at faa Forstand af efter Krigens Ophør. Naar der atter kommer rigtig Ro, vil det vise sig, at kun Smaatingene er forandrede medens de store Spørgsmaal bliver de samme.

Ole Olufsen.

Christensen, Carl: Naturforskeren Pehr Forsskål, hans Rejse til Ægypten og Arabien 1761—63 og hans botaniske Arbejder og Samlinger. København 1918. 172 S. med et Billede.

Den af Kong Frederik V. bekostede store Arabiske Rejse 1761—67, der ofte benævnes »Niebuhrs Rejse« efter den eneste overlevende Deltager, Carsten Niebuhr, er sikkert den største Indsats, som Danmark har gjort i geografisk Udforskning af varmere Himmelstrøg.

Af Rejsens 5 Deltagere har foruden Niebuhr Svenskeren Pehr Forsskål, der var Ekspeditionens Naturforsker, indskrevet sit Navn i Naturvidenskabens Annaler. Om ham har Botanikeren, Magister Carl Christensen nylig offentliggjort en interessant Studie, der er udgivet paa Carlsbergfondets Bekostning.

Bogen behandler hovedsagelig Forsskåls botaniske Arbejder, hans Indsamlinger og hans efterladte Manuskripter, hvis Hovedpart publiceredes af Niebuhr under Titlen »Flora ægyptiaco-arabica«, et grundlæggende Værk for vor Viden om Ægyptens og særlig om Arabiens Flora.

For Geografisk Tidsskrifts Læsere har dog særlig Bogens første Afsnit (S. 1—57) Interesse. Magister Christensen giver heri en Skildring af Forsskåls Person og hans Liv, idet han udførligt dvæler ved F.s Ophold i København før Rejsen. I denne Skildring indflettes en livlig og fornøjelig Fremstilling af de Stridigheder og Intriger, der optog den lærde Verden her i Byen i Efteraaret 1760, og som for en stor Del bundede i nationale Hensyn og foranlediges af Forsskåls selvbevidste og stædige Naturrel. Medens adskilligt af Magister Christensens Fremstilling bygger paa allerede trykte Kilder, er dette Afsnit for en meget stor Del Resultatet af Studier af Breve i Rigsarkivet, og de vigtigste af disse Breve er som Bilag vedføjede Bogen, et vigtigt Kildemateriale, der ikke tidligere har været fremdraget.

Forf. søger paa en meget omhyggelig Maade at fordele Ret og Uret lige mellem Forsskål og hans Modstandere og fremhæver F.s store Begavelse og hans lidenskabelige Forskertrang og Flid. Ved sin Værdsættelse af Forsskål bygger Forf. hovedsagelig paa de efterladte Samlinger, sikkert vort botaniske Museums største Klenodie, og paa Indholdet af »Flora ægyptiaco-arabica«. Han paaviser bl. a., at Forsskål ved sin Beskrivelse af Nedre-Ægyptens Planteverden kan regnes som den første Plantegeograf, langt forud for Humboldt og Schouw. Men fraset dette Punkt kom hans usædvanlige Iagttagelsesevne først og fremmest den deskriptive Botanik til Gode.

Det var en tragisk Skæbne, at han skulde bukke under paa Rejsen, saa kort Tid efter, at Ekspeditionen efter lange og ofte trange Kaar var naaet til sit Maal: Undersøgelse af Arabien i sproglig, geografisk og naturvidenskabelig Henseende. Omtrent ved Nytaarstid 1763 var Ekspeditionen

landet i Jemens nordligste Havneby (to Aar efter dens Afrejse fra København!), og et halvt Aarstid blev det Forsskål forundt at gøre botaniske Studier saavel i Arabiens ørkenagtige Lavland som i de rigere Bjergegne ved Hadie og Saná, Egne, som da var fuldstændig uudforskede i botanisk Henseende, og som forøvrigt endnu den Dag i Dag hører til Botanikernes »terræ incognitæ«. Rejsekaarene var den Gang meget primitive, og de stærke Modsætninger mellem det hede Lavland og de køligere Bjerge i Forbindelse med Strabadser af forskellig Art gjorde Ekspeditionens Deltagere lidet modstandsdygtige mod Malaria'en, der har til Huse i disse Egne. Den ene af Deltagerne, Professor von Haven døde i Maj, og den 11. Juli 1763 fulgte Forsskål denne, sin bitreste Fjende blandt Ekspeditionsmedlemmerne, i Graven. Af de fire tilbageblevne døde to paa Vejen fra Mokka til Bombay ombord paa et engelsk Skib, en tredje døde i Bombay, og alene Niebuhr lykkedes det at komme tilbage til Danmark, medbringende Ekspeditionens Samlinger og Dagbøger. Han udgav senere (1772 og 1774) Rejsebeskrivelser om Ekspeditionen, og, som ovenfor anført, besøgede han ogsaa sin afdøde Vens, Forsskåls videnskabelige Efterladenskaber offentliggjorte, hvorved han satte denne et varigt Minde som en af Naturforskningens fremragende Pionerer.

C. H. Ostenfeld.

Handbook of travel. Prepared by The Harvard Travelers Club. Cambridge, (Mass. U. S. A.) Harvard University Press 1917.

Denne haandbok for rejsende er utgit av en komité med den berømte amerikanske geograf William M. Davis som formand. Specialkyndige forfattere behandler hver sit afsnit.

De første artikler handler om telt, kokning i telt og en rejsendes personlige utrustning. De er fulde af gode raad og oplysninger; men det er en vanskelighet for os her i Skandinavien at benævnelserne paa en hel del gjenstande og varesorter er os fremmede, og mange uttryk som en amerikansk turist, der er vant at færdes i sit lands ødemarker, er fortrolige med, er kun halvt forståelige for os. De kanadiske snesko diskuteres utførlig. Et par billeder vilde her ha været meget oplysende.

Den amerikanske reiseteknik er utviklet under studium av indianernes sedvaner og erfaringer og